

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ Х МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE X INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE "A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE
TECHNOLOGIES"**

м. Харків, 27–28 жовтня 2022 р.

Харків
2022

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С.В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В.П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашик В.О. – д-р філос. наук, професор

Бакланов О. М. – д-р хім. наук, професор

Близиук Л. М. – канд. філол. наук, доцент

Ватуля Г. Л. – д-р техн. наук, професор

Даніл'ян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О.А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С.О. – канд. техн. наук, доцент

Каграманян А.О. – канд. техн. наук, доцент

Кравець А. М. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Соломніков І.В. – канд. екон.наук, ст. викладач

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 6 від 30.11.2022 р.)

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. 27-28 жовтня 2022р. Відп.за випуск Н.В.Алексєєнко. — Харків : Мачулін, 2022. — 284 с..

ISBN 978-617-8195-30-4

УДК 740+656+338

Матеріали подано в авторській редакції

ISBN 978-617-8195-30-4

© Авторський колектив, 2022

© Мачулін, худ. оформлення, 2022

5. Семьян Т. Ф., Гнатишина Е. А., Лободенко Л. К. Соціально-гуманітарний простір в епоху глобалізації та цифровізації. URL <https://eurasia.susu.ru/wp-content/uploads/2022/pdf>

ЧЕРНИШОВ В.В., к.філос.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

ФІЛОСОФІЯ І МИСЛЕННЯ

Чи існує у сучасному світі місце для філософії? І якщо так, то де воно, що це за місце? Та й що таке філософія, про яку ми запитуємо: чи має вона місце у сучасному світі?

Відомо, що був час, коли філософії не було. Звичайно, не було її не у тому глобальному сенсі, у якому філософією іменують будь-яке людське прагнення до знання, розуміння, мудрості, ба навіть – як свого часу зауважив Аристотель – і до будь-якого чуттєвого сприйняття. Був час, коли філософії не було у сенсі історичного феномена, котрий виник пізніше, у давній Елладі наприкінці VII – на початку VI ст. до н.е., феномена, до якого певною мірою є дотичними ті спроби, котрі здійснювали мислителі давніх Персії, Індії, Китаю, а почасти, можливо, також ще Вавилону та Єгипту. Цей феномен, котрий пережив більші чи менші зміни та трансформації, продовжує існувати і у наш час, сьогодні – саме його і називають філософією у суворому і первинному, історичному сенсі слова.

Проте, що ж таке філософія? Що лежить у її засновку? Як взагалі трапилося так, що колись вона почала своє існування?

Можливо можна сказати, що найзагальніше філософія – це мислення? А сфера мислення – царина філософії? Мислення протистоїть

чуттєвості – це було добре відомо вже елеатам та Платону. Аристотель також вважав, що мислення є протилежним чуттєвості, втім, вже не у абсолютному сенсі, не як її протилежність чи заперечення, а інклюзивно, оскільки мислення починається з чуттєвого сприйняття – останнє ж і спонукає нас мислити і філософувати, і саме тому Аристотель каже, що «душа – це, певною мірою, все...». Мислення дозволяє людині піднятися над природою – долаючи царину жорсткої природної необхідності, людина здобуває можливість виринути на простір свободи.

Здається, що саме народження мислення є тією межею, що відмежовує старий, натуралістичний світ чуттєвості, необхідності та грубої сили від нового світу духу, чесноти і свободи. І чим витонченішим і досконалішим стає мислення, тим вище людина піднімається сходами духу, тим ширше розгортається у світі людська цивілізація. Отже, мислення є надзвичайно важливою справою. Ця справа мусить мати своїх професіоналів, що розуміються на тонкощах, справою яких було б як саме мислення, так і, так би мовити, його мета-дослідження. Тобто, справа філософії і філософів – це мислення?

Але чи зважимося сказати, що до появи філософії не існувало мислення? Чи можна сказати, що мислення можливо лише у філософії, та й що саме філософія є тим «особливим місцем» у якому стає можливим і реалізується мислення? Можливо, відповіді на ці питання потрібно шукати у історії думки, і коли поглянемо на історію виникнення й становлення філософії і філософської думки все стане на свої місця, стане зрозумілим?

Аристотель вважав, що філософія народжується зі здивування. Проте, що викликає подив? Та й що таке подив? Зазвичай вважають, що здивування викликає щось незвичайне, небуденне, те, що виходить за межі буденного, узвичаєного світу – нашого Lebenswelt, як міг би сказати Гуссерль, й не так вже й важливо індивідуального чи колективного.

Утім, чи тільки з подиву починається філософія? Чи вона може виникати і з інших психологічних і афективних станів? Туга, котра викликає плач, як доречи у Геракліта. Або відчуття комічного як у Демокрита. Сумнів, скепсис – як у Р. Декарта чи Д. Г'юма. Всі ці емоційні стани, переживання можуть стати засновком філософської інтуїції, котра, у свою чергу, приведе до народження філософії.

Проте, де б не знаходився вихідний пункт філософування, що ніби «запускає» процес мислення, його коріння незмінно приховане у певному переживанні, котре і стає для конкретного філософа вихідним пунктом його чи її філософування.

Тобто, невже можна сказати, що коріння нашого мислення приховане у царині чуттєвого, ірраціонального, інтуїтивного досвіду? А якщо це так, то можливо саме тому іноді буває так складно зрозуміти про що говорить той чи інший мислитель, з досвідом якого у читача чи слухача не знаходиться дотичних пунктів. Саме тому, філософія – як історія філософії – є надзвичайно субтильна і витончена, виснажлива праця з розуміння думки іншої людської істоти, настільки ж подібної, наскільки й відмінної від тієї, що намагається її осягнути. Можна згадати, що свого часу Л. Вітгенштайн намагався пояснити цей процес за допомогою метафори «жук у коробочці» – коли кожен має прийняти на віру існування «жука» у коробочці іншого, покладаючись на власний досвід та користуючись принципами аналогії за якими побудована людська мова, тоді як безпосереднє й конкретне переживання лишається недосяжним для іншого.

Між тим, недосяжність внутрішнього життя іншого не відмінняє того, що будь-яке мислення має своїм відправним пунктом певне переживання, інтуїцію, й лише потім переходить – ніби розгортається у – раціональний аналіз. Втім, що це за перехід? У чому полягає перехід від ірраціонального до раціонального, від переживання до мислення?

Здається, що цей перехід лежить у царині духовного життя суб'єкту, й саме тому цей перехід від не мислення до мислення зазвичай уподібнюють пробудженню від сну. Це пробудження, у свою чергу, пов'язують з певним зовнішнім пробудженням, що спонукає людину вийти з зони комфорту – як я вже й казав вище – здивування, радість, сум, туга, біль, задоволення, будь-яка «межова ситуація» (К. Ясперс) чи радикальна зміна життєвих обставин. Так, наприклад, Діогену з Синопи будівельники вчасно не завершили будівництво дому. Також можна згадати відомий анекдот про Сократа та його відповідь на питання одного юнака, котрий запитував чи варто йому одружуватися: «якщо дружина буде добра, то будеш щасливий, а як ні, то станеш філософом...». Втім, існує і інший варіант цього анекдоту, у якому Сократ відповідає: «...у будь-якому випадку ти пошкодуєш...» – вірогідно, це не стільки стосується конкретної справи, скільки самого факту прийнятого рішення, оскільки філософія – це мислення, а мислення – це завжди тривання, перебування на межі, це процес усвідомлення необхідності прийняти рішення та пошук найоптимальнішого рішення, а щойно рішення прийняте, філософія ніби втрачає свій предмет, перетворюється на щось інше – здоровий глузд, релігію, науку, суспільне конструювання, політику, педагогіку, справи у чеснотах, тощо.

ШАПОВАЛ В.М., д.філос.н., професор

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПОХОДЖЕННЯ І СУТНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Серед філософських проблем, що продовжують залишатись у центрі уваги сучасних дослідників, залишається давня, але виключно важлива

ЗМІСТ

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	3
СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	
АБАШНІК В.О. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ 19-ГО СТОЛІТТЯ	6
АБАШНІК У.В. «АНАТОМІЯ» (1999): МІЖ ФІЛЬМОМ ЖАХІВ ТА ВЧЕННЯМ ГІППОКРАТА	11
АСМУТ Х. СИМВОЛІЧНІ ФОРМИ ЕРНСТА КАССІРЕРА (1874– 1945)	15
БЕРЕЗНИЙ В.М., ЄРМОЛЕНКО О.А., ЛИСЬОНКОВА Н.М. ЛЮДИНА ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – ВОРОГИ ЧИ ДРУЗИ?	21
БЛИЗНЮК Л.М. МОВНА СУГЕСТІЯ ЯК НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РИТОРИКИ	25
БЛИЗНЮК Л.М., ВАРЛАМОВА А. СЕМАНТИЧНІ БАР'ЄРИ КОМУНІКАЦІЇ	27
ВОЛОШИНА О.М., НЕШКО С.І. СИНТАГМАТИКА ТА ПАРАДИГМАТИКА	30
ГОНЧАР В.В., ВЕРЕТЕЛЬНИКОВА Н. А., БАТУЛІН Д. С. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	31
ГОНЧАРОВ С. О. МЕТАФІЗИКА Ю. В. МАМЛЄЄВА ЯК ПРОДОВЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ: ПРИХОВАНА ЗАГРОЗА ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	33
ДАНІЛ'ЯН В.О. СИНДРОМ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ	36
ДАНІЛ'ЯН В.О., РУДЬ Ю.С., МИРОНЧУК І.О.	39

ПЕРЕПЕЛИЦЯ О.М., ХРАБРОВ Г.О. ТУТ-ВІДСУТНІСТЬ ТЕХНОСУБ'ЄКТА	80
САБАДУХА В.О., САБАДУХА О.В. ФІЛОСОФСЬКО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	82
ТИТАР О.В., АВЄТІСЯН М.Г. ЛЮДИНА І ТЕХНІКА: АНТРОПОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЛЮДСТВА	85
ТОЛСТОВ І.В., ДАРАГАН А.В. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА	89
ТОЛСТОВ І.В., СКУРІХІН Д.І. ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ	91
ТУМА Т. С. ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ ТА ПОНЯТТЯ ДОЦІЛЬНОСТІ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	95
ХАРЛАМОВА О.М., ВОЛОШИНА О.М. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК СУСПІЛЬНИЙ ПРОГРЕС ТА ВИКЛИК ЛЮДСЬКИМ ЦІННОСТЯМ	100
ХАРЛАМОВА О.М., ЛАЗОРЕНКО М.О. МОВА ТА КОМУНІКАЦІЯ В ІНФОРМАТИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	103
ЦИГАНОВСЬКА Н.В., ДАНИЛ'ЯН В.О. БОЙОВИЙ ГОПАК ЯК КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ ТА ТРАДИЦІЙНЕ УКРАЇНСЬКЕ СПОРТИВНЕ МИСТЕЦТВО	105
ЦІТТЕЛЬ К. ДІАЛОГ ФРІДРІХА НІЦШЕ МІЖ МОНОЛОГОМ ТА БАГАТОГОЛОССЯМ	108
ЧАПЛИГІН О.К., СУК О.Є. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ВИМОГА ЧАСУ	114
ЧЕРНИШОВ В.В. ФІЛОСОФІЯ І МИСЛЕННЯ	117
ШАПОВАЛ В.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПОХОДЖЕННЯ І СУТНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ	120

Наукове видання
Відповідальність за редагування та достовірність інформації
несуть автори роботи

Людина, суспільство, комунікативні технології:
матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.
27-28 жовтня 2022 р.

Reports of the X International scientific-practical conference
“A person, a society, communicative technologies”

Відп. за випуск Н.В.Алексееенко.

Підписано до друку 16.11.2022. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 27,67. Обл.-вид. арк. 41,8.
Наклад 300 пр. Зам. № 2112

Видавець Мачулін Л.І.
тел. +38(068)886-52-57
editor2016@ukr.net
<http://knigoizdat.org.ua>
Свідоцтво про держреєстрацію:
сер. ХК №125 від 24.11.2004

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.